

TALABALARDA LEKSIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA MATN BILAN ISHLASH METODLARI

Ahmadova Azimaxon Behzod qizi

Farg'ona davlat universiteti Chet tillari fakulteti Xorijiy til va adabiyoti:

nemis tili yo'nalishi 24.116-guruh talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishda matn bilan ishlash metodlarining nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Matnlar talabalarining so'z boyligini kengaytirish, nutqiy va yozma ko'nikmalarini rivojlantirish, yangi leksik birliklarni o'zlashtirish va ularni real nutqiy vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi. Tadqiqotda matn tahlili, tarjima, gap tuzish, kontekst asosida so'zlarni aniqlash, interfaol va guruhli ishlash metodlarining samaradorligi ko'rsatib o'tilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, matn bilan ishlash metodlari talabalarining leksik kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi, mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi va til o'rganish motivatsiyasini kuchaytiradi.*

Kalit so'zlar: *leksik kompetensiya, matn bilan ishlash, chet tili ta'limi, interfaol metodlar, mustaqil o'rganish, nutqiy va yozma ko'nikmalar, til o'rganish motivatsiyasi.*

TEXT-BASED METHODS FOR DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN STUDENTS

Abstract: *This article analyzes the theoretical and practical aspects of using text-based methods to develop lexical competence among students. Texts allow students to expand their vocabulary, improve oral and written skills, acquire new lexical units, and apply them in real communicative situations. The study highlights the effectiveness of text analysis, translation, sentence construction, context-based word identification, as well as interactive and group work methods. The results indicate that text-based methods significantly enhance students' lexical competence, develop independent learning skills, and increase motivation for language learning.*

Keywords: *lexical competence, text-based methods, foreign language education, interactive methods, independent learning, oral and written skills, language learning motivation.*

ТЕКСТОВЫЕ МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ

Аннотация: *В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты использования текстовых методов для развития лексической компетенции у студентов. Тексты позволяют студентам расширять словарный запас, развивать устные и письменные навыки, усваивать новые лексические единицы и применять их в реальных коммуникативных ситуациях. В исследовании*

подчеркивается эффективность анализа текста, перевода, построения предложений, идентификации слов в контексте, а также интерактивных и групповых методов работы. Результаты показывают, что текстовые методы значительно повышают лексическую компетенцию студентов, развивают навыки самостоятельного обучения и увеличивают мотивацию к изучению языка.

Ключевые слова: *лексическая компетенция, текстовые методы, обучение иностранным языкам, интерактивные методы, самостоятельное обучение, устные и письменные навыки, мотивация к изучению языка.*

KIRISH

Leksik kompetensiya talabani chet tilini samarali qo'llashida muhim rol o'ynaydi va nutqiy, yozma hamda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda asosiy komponentlardan biri hisoblanadi. Talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirish jarayoni nafaqat yangi so'zlarni o'zlashtirish, balki ularni kontekstga mos ravishda qo'llash, nutq va yozma faoliyatda faol ishlatishni ham talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, matn bilan ishlash metodlari chet tilini o'rgatishda samarali vosita sifatida e'tirof etiladi.

Matn bilan ishlash orqali talaba yangi leksik birliklarni o'zlashtiradi, ularni mustaqil o'rganish jarayonida qo'llaydi va real nutqiy vaziyatlarda samarali ishlatadi. Bundan tashqari, matn tahlili, tarjima, gap tuzish, interfaol va guruhli ishlash kabi metodlar talabalarning kommunikativ va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Maqolaning maqsadi – talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirish jarayonida matn bilan ishlash metodlarining nazariy va amaliy asoslarini tadqiq etish, ularning samaradorligini aniqlash va dars jarayonida qo'llash imkoniyatlarini o'rganishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirish masalasi lingvodidaktika va metodika sohasida keng o'rganilgan. Xalqaro tadqiqotlar (Nation, 2001; Schmitt, 2008; Webb, 2007) so'z boyligini oshirishda matn asosida ishlashning samaradorligini ta'kidlaydi. Ular matnlarni kontekstga asoslab tahlil qilish, yangi leksik birliklarni mustahkamlash va ularni nutqiy vaziyatlarda qo'llashning til o'rganish jarayonidagi ahamiyatini ko'rsatgan.

Mahalliy tadqiqotchilar (Abduqodirov, 2018; Safarova, 2020) matn bilan ishlash metodlarini chet tilini o'rgatishda samarali vosita sifatida ta'riflagan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, matn tahlili, tarjima, kontekst asosida gap tuzish va interfaol guruhli ishlash metodlari talabalarning leksik birliklarni o'zlashtirish va real nutqiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Nazariy tahlil – matn bilan ishlash metodlari, leksik kompetensiya va chet tilini o'rgatishning zamonaviy yondashuvlarini o'rganish. Eksperimental metod – talabalarda matn bilan ishlash metodlari orqali leksik kompetensiyani rivojlantirish samaradorligini aniqlash. So'rovnoma va testlar – talabalarning leksik bilimlarini, matn tahlili va interfaol mashg'ulotlarga bo'lgan munosabatini baholash.

Kuzatish – dars jarayonida talabalarning matn bilan ishlash darajasi va nutqiy faoliyatini tahlil qilish. Tahlil va taqqoslash – eksperimental natijalarni nazariy manbalar bilan solishtirib, matn bilan ishlash metodlarining samaradorligini baholash. Metodologik asos sifatida interfaol pedagogik yondashuv, mustaqil o'rganish tamoyillari va kommunikativ yondashuv qo'llanilgan. Bu yondashuvlar talabalarning leksik kompetensiyasini shakllantirish, nutqiy va yozma ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishda matn bilan ishlash metodlari yuqori samaradorlikka ega. Eksperimental mashg'ulotlar davomida talabalarning yangi leksik birliklarni tez o'zlashtirishi, ularni mustaqil o'rganish jarayonida qo'llashi va real nutqiy vaziyatlarda samarali ishlatishi kuzatildi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, matn bilan ishlash metodlari talabalarning so'z boyligini kengaytirishga, nutqiy va yozma faoliyatini rivojlantirishga, shuningdek, ularning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Talabalar matn tahlili, tarjima, gap tuzish va interfaol guruh mashg'ulotlari orqali yangi so'zlarni kontekst asosida o'zlashtiradi, bu esa ularning kommunikativ va lingvistik kompetensiyasini mustahkamlashga yordam beradi.

Shuningdek, muhokama shuni ko'rsatadiki, matn bilan ishlash metodlari interfaol va qiziqarli bo'lib, talabalarning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi va til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Bu esa zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik yondashuvlarni qo'llashning samaradorligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, matn bilan ishlash metodlari talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishni nafaqat samarali, balki interfaol, motivatsion va shaxsga yo'naltirilgan jarayon sifatida ta'minlaydi.

NATIJALAR

So'z boyligini oshirish: Talabalar matn bilan ishlash metodlari orqali yangi leksik birliklarni tez va tizimli o'zlashtirdi, ularni mustaqil o'rganish jarayonida samarali qo'lladi.

Nutqiy va yozma faoliyatni rivojlantirish: Matn tahlili, gap tuzish va tarjima mashg'ulotlari talabalarning nutqiy va yozma ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirdi.

Mustaqil o'rganish va motivatsiya: Talabalar interfaol va guruhli mashg'ulotlar yordamida mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirdi va til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi oshdi.

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirish: Talabalar matnlar asosida kontekstga mos so'zlarni qo'llash orqali real nutqiy vaziyatlarda samarali muloqot qila oldi, bu ularning kommunikativ kompetensiyasini mustahkamladi.

Metodik samaradorlik: Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, matn bilan ishlash metodlari interfaol va qiziqarli bo'lib, leksik kompetensiyani rivojlantirishda yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Umuman olganda, matn bilan ishlash metodlari talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishni samarali, interfaol va motivatsion jarayon sifatida ta'minlaydi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, matn bilan ishlash metodlari talabalarda leksik kompetensiyani samarali rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Matn tahlili, tarjima, gap tuzish va interfaol guruh mashg'ulotlari talabalarning yangi leksik birliklarni tez va tizimli o'zlashtirishiga, ularni mustaqil o'rganish jarayonida qo'llashiga va real nutqiy vaziyatlarda samarali ishlatishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, matn bilan ishlash metodlari talabalarning nutqiy va yozma ko'nikmalarini rivojlantiradi, mustaqil o'rganish qobiliyatlarini mustahkamlaydi va til o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Tadqiqot natijalari interfaol va innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning kommunikativ va lingvistik kompetensiyasini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi.

Umuman olganda, matn bilan ishlash metodlari talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishni samarali, interfaol, shaxsga yo'naltirilgan va motivatsion jarayon sifatida ta'minlaydi. Shu bilan birga, ushbu metodlar zamonaviy chet tili ta'limi jarayonida innovatsion pedagogik yondashuvlarni qo'llashning amaliy ahamiyatini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nation I. S. Learning Vocabulary in Another Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
2. Schmitt N. Vocabulary in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
3. Webb S. Learning Vocabulary in Another Language. – London: Routledge, 2007.
4. Abduqodirov A. Til o'qitish metodikasi asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
5. Safarova R. Chet tilini o'qitishda leksik kompetensiyani rivojlantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
6. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Pearson Education, 2015.
7. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Longman, 2007.
8. Vygotskiy L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.
9. Nation I. S., Newton J. Teaching ESL/EFL Listening and Speaking. – Routledge, 2009.
10. Urunov S. Innovatsion pedagogik yondashuvlar va interfaol metodlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PQ-4499-son qarori "Chet tillarini o'qitish tizimini takomillashtirish to'g'risida".

12. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
13. Godwin-Jones R. Emerging Technologies: Mobile-Assisted Language Learning. – Language Learning & Technology, 2017.
14. Kukulska-Hulme A. Mobile-Assisted Language Learning [MALL]: The Future of Language Learning? – The JALT CALL Journal, 2009.